

Historia schronu przeciwlotniczego przy pl. Strzegomskim we Wrocławiu

Schron przy pl. Strzegomskim – wybudowany w 1942 roku według projektu Richarda Konwiarza, został założony na planie koła o średnicy około 31 m. Wysoki na ok. 25 m budynek ma 6 kondygnacji i nie posiada podpiwniczenia. Jest to żelbetowa konstrukcja szkieletowa z ławą fundamentową o grubości około 2,2 m, ściany mają grubość ok. 1,1 m, stropy od 30 cm do 1,5 m, a stropodach 2,5 m. Od strony wschodniej (na fasadzie budynku) znajduje się płytki, 6-kondygnacyjny ryzalit z gładkim polem – płyciną (który według pierwotnego projektu miał być wypełniony symbolami III Rzeszy – orłem i swastyką, a obecnie płycinę wypełnia wykonany w 2009 roku mural *Klepsydra* z tekstem Stanisława Dróżdża) oraz boniowanymi bokami, w części parterowej poprzedzony portykiem (w którym znajdowały się pierwotnie dwie stalowe bramy wejściowe). Od zachodu (z tyłu budynku) znajduje się masywniejszy 5-kondygnacyjny ryzalit z wejściem z boku. Dach posiada niską, okrągłą nadbudówkę z gzymsem. Schron pozbawiony jest okien – zamiast nich na elewacji zostały regularnie rozmieszczone otwory wentylacyjne. Kondygnacje zaakcentowano gzymсами. Architektura schronu nawiązuje do realizacji klasycystycznych, można dostrzec również nawiązania do rzymskiego Panteonu, a raczej jego wersji w duchu germańskiej tektoniki odartej z elegancji i wszelkiej ornamentyki.

Festung Breslau i czasy powojenne

Podczas II wojny światowej Wrocław został zniszczony w niemal 75%. W 1945 roku podczas Festung Breslau przez dzielnice Szczepin i Popowice przechodził front działań wojennych, który zatrzymał się pomiędzy pl. Strzegomskim a pl. Jana Pawła II. Kilkudniowe starcia stoczono o schron przy pl. Strzegomskim, który miał za zadanie obronę wstępu w rejon ścisłego centrum miasta. W wyniku walk cała zabudowa pl. Strzegomskiego i pobliskich ulic została obrócona w gruzy, a schron przeciwlotniczy jest jednym z nielicznych ocalałych budynków w tej okolicy. W czasach Twierdzy Wrocław dzisiejsza siedziba MWW pełniła funkcję szpitala polowego. W lazarecie mogło przebywać nawet tysiąc rannych, którzy wypełniali sześć kondygnacji, schody, sienie i korytarze. Po wywiezieniu wszystkich ofiar i uszkodzonych schron stał się „ostatnim bastionem” strzeżonym do końca przez znajdujących się wewnątrz 80 hitlerowców.

Po 1989 roku w schronie i przyległym budynku parterowym istniały hurtownie i markety. Później działał tutaj także pub oraz sklep z odzieżą używaną, w jego pobliżu Romowie rozbili swoje obozowisko, a wieczorami spotykała się młodzież. Do 2010 roku obiekt raczej nie istniał w świadomości Wrocławian jako szczególny budynek z bogatą, choć tragiczną historią, aż do momentu, w którym rozpoczęły się prace rewitalizacyjne i adaptacja na instytucję kultury. Muzeum Współczesne Wrocław mieści się w dawnym schronie przeciwlotniczym od 2011 roku – dziś jest jedną z najważniejszych opiniotwórczych placówek prezentujących i popularyzujących sztukę współczesną w Polsce.

Schron dziś – adaptacja i nowa funkcja

Za adaptację dawnego schronu przeciwlotniczego do funkcji muzeum odpowiadają dwa zespoły architektów z pracowni CH+ Architekci i VROA Architekci. Z konserwatorskiego punktu widzenia adaptacja stanowiła krytyczną renowację: odsłonięto żelbet z charakterystycznym pionowym deskowaniem oraz maksymalnie otwarto zaginającą się przestrzeń. Podczas adaptacji zmieniono usytuowanie szybu windy, a na dachu powstała kawiarnia zajmująca dobudowaną szklaną, cylindryczną przestrzeń (doprowadzono do niej także schody). Niektóre otwory w ścianach nie zostały zamurwane, a jedynie zabezpieczone siatką o dużych oczkach w celu utrzymania podziału funkcjonalnego. W wielu miejscach, z zamierzenia, widoczne są ślady po wiertłach, piłach, pręty zbrojeniowe, ceglana struktura nowych ścianek działowych. Betonowe posadzki nie zostały pokryte warstwą wykończeniową, podkreślono natomiast przemysłowy charakter instalacji natynkowych, a belki świetłówkowe i stal ocynkowana, (która dominuje w detalach) podkreślają industrialny charakter budynku.

Na poziomie 1 znalazła się ciekawa, kolorowa, kubiczna instalacja o nazwie Beautiful Tube, zaprojektowana przez duet szwajcarskich designerów Sabinę Lang i Daniela Baumanna (L/B). To przestrzeń służąca odpoczynkowi, a także miejsce, w którym odbywają się wykłady, debaty, warsztaty edukacyjne. Obecnie przestrzenie od parteru do poziomu 5 zajmują wystawy stałe i czasowe, natomiast na dachu mieści się kawiarnia i taras widokowy.

Aby uczcić nieformalnego patrona MWW, przez wiele lat związanego z Wrocławiem, wybitnego poetę konkretnego, twórcę słowno-wizualnych kompozycji nazywanych „pojęciokształtami” – Stanisława Dróżdża, na fasadzie schronu powstał mural przedstawiający jedno z jego dzieł – *Klepsydrę*.

Do dziś betonowe ściany, monumentalna bryła, surowe wnętrza i niejednoznaczna przestrzeń wystawiennicza, daleka od standardowego „white cube”, jest jednym z najoryginalniejszych przykładów rewitalizacji i adaptacji budynku na muzeum w całym kraju.